

David Vladislav – Sladký Pavel. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. 3. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2022. 544 s.

V devadesátých letech, kdy autor této recenze studoval na Právnické fakultě UK, byla k dispozici studentům zajímavějším se o mezinárodní právo veřejné v češtině pouze známá kombinace učebnic od *profesorů Malenovského* (obecná část) a *Potočného* (zvláštní část). Dnešní studenti již mají na výběr z více učebnic v češtině, vedle těch výše uvedených je tu učebnice profesorů *Čepelky* a *Šturmy*, dále české překlady dvou zahraničních učebnic profesorů *Seidla-Hohenvelderna* a *Türka* a právě recenzovaná učebnice používaná na Právnické fakultě Univerzity Palackého. Jedná se o společné dílo *profesora Davida* a *doktora Sladkého*, jehož první vydání vyšlo již v roce 2008 (jehož spoluautorem byl ještě též *doktor Zbořil*). Nyní se jedná již o třetí aktualizované a přepracované vydání, které bylo publikováno nakladatelstvím Leges v roce 2022. Současně jde o první vydání, na kterém se už bohužel nemohl podílet *profesor David* a nad kterým převzal plnou odpovědnost *doktor Sladký*. Vzhledem k tomu, že čtenáři nemusí být nutně seznámeni s předchozími vydáními této učebnice, je tato recenze pojata komplexně, tj. není úzce zaměřena jen na změny učiněné od předcházejícího vydání z roku 2011.

Učebnice o cca 500 stranách textu je rozčleněna do dvanácti částí, přičemž druhá až sedmá by se daly kvalifikovat jako obecná část a zbylých pět jako část zvláštní. První, úvodní část je nazvána *Historie mezinárodního práva jeho vědy*. Vedle přehledu mezinárodněprávní nauky od *Tomáše Akvinského*, *Hugo Grotia* až po *Hanse Kelsena* a *Františka Weyra* se autoři zabývají též vývojem samotného mezinárodního práva veřejného, kdy za nejzajímavější lze z dnešního, komparativního pohledu považovat pasáže o počátcích smluvního, mořského, diplomatického, konzulárního a azylového práva. Přestože tato úvodní část bezpochyby může sloužit k pochopení pravidel současného, platného mezinárodního práva veřejného, je otázkou, zda pro účely studentů – kteří jsou poprvé s tímto složitým předmětem v kontaktu – není tomuto teoreticko-historickému úvodu věnováno snad až příliš prostoru (do s. 78). Na druhou stranu je pravdou, že obdobné teoreticko-historické úvodní kapitoly tradičně obsahují i jiné české učebnice (nejen) mezinárodního práva veřejného.

V části dvě pod titulkem *Charakteristika mezinárodního práva veřejného a jeho zvláštnosti* se již autoři dostávají *in medias res* a podávají svoji definici mezinárodního práva veřejného, věnují se jeho funkci a systému, jakož i rozdělení na obecné a partikulární mezinárodní právo a dispozitivní a kogentní pravidla tohoto práva. V kontextu posledně zmíněného pojmu je vhodně doplněno i shrnutí z výstupů Komise pro mezinárodní právo, která se pokusila sestavit demonstrativní seznam kogentních pravidel.

Část tři je plně věnována *Pramenům mezinárodního práva*. Z hlediska systematiky této části lze mít určité výhrady k tomu, že nezačíná základními prameny mezinárodního práva veřejného, tj. mezinárodněprávním obyčejem a mezinárodní smlouvou, ale z hlediska praxe méně významnými „jednostrannými mezinárodněprávními úkony“. Jinak je však tato část zpracována logickým a přehledným způsobem, přičemž pasáž o mezinárodní smlouvě odkazuje na jednotlivá ustanovení Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969. Jedinou kritickou poznámku je možné učinit k tomu, že autoři připouští i smlouvy ústní, což zmíněná Vídeňská úmluva v definici pojmu *treaty* v čl. 2 odst. 1 písm. a) nepři-

pouští (ostatně i z hlediska dnešní smluvní praxe a právní jistoty si lze mezinárodní smlouvy v ústní formě jen stěží představit). Autoři se dále věnují poměru mezi obyčejem a smlouvou a jasně rozlišují mezi zásadami mezinárodního práva a obecnými zásadami právními ve smyslu čl. 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora – toto téma v posledních letech rezonovalo v 6. (právním) výboru Valného shromáždění a Komisi pro mezinárodní právo. Na závěr je v rámci této části stručně pojednáno o poměru mezi vnitrostátním a mezinárodním právem, kdy autoři citují ustanovení Ústavy ČR relevantní pro aplikaci mezinárodního práva ze strany českých orgánů, včetně komparativního exkursu do ústav sousedních států.

Část čtyři v souladu se svým názvem *Subjekty mezinárodního práva* pojednává o státech, povstaleckých hnutích, subjektech *sui generis*, závislých územích, mezinárodních organizacích, územních celcích spravovaných mezinárodním společenstvím a jednotlivci. V rámci této části zasluhuje zvláštní pozornost kapitola o subjektech *sui generis*, konkrétně Svatém stolci, kde je srozumitelně vysvětleno jeho mezinárodněprávní status a zejména vztah k Vatikánskému městu, což jsou pojmy, které média často nesprávně zaměňují. Naopak relativně stručně je popsán status Kosova, kde chybí zmínka o posudku Mezinárodního soudního dvora z roku 2010 ohledně legality kosovského vyhlášení nezávislosti a o tom, že bylo již více než sto států (včetně ČR) uznáno za stát *de iure*. Nabízí se tedy otázka, zda je správné ho ještě řadit do kategorie „územních celků spravovaných mezinárodním společenstvím“, což ostatně platí i pro zde též zmíněnou Bosnu a Hercegovinu, která je navíc členským státem OSN a Rady Evropy. Třem z výše jmenovaných subjektů mezinárodního práva jsou následně věnovány samostatné části. Pátá část tak nese název *Stát jako subjekt mezinárodního práva* a popisuje vznik i zánik států, státní území, jurisdikční imunity států a jejich majetku a státní orgány pro mezinárodní styky. Čtenář je zde však bohužel ochuzen o alespoň stručné shrnutí navazující české právní úpravy zastupitelských úřadů podle zákona o zahraniční službě. Některé drobnosti by si zasloužily pozornost při další aktualizaci (např. že v rámci diplomatické mise působí „poslové“). Nicméně velmi aktuálně a poctivě je zpracována část šestá o *Mezinárodních organizacích jako subjektu mezinárodního práva*, v rámci které je provedena jejich klasifikace, vysvětlena jejich obvyklá struktura i vznik a zánik členství, přičemž podrobněji je představena OSN a její jednotlivé orgány.

Sedmá část zaměřená na *Postavení jednotlivce v mezinárodním právu* je rozpracována velmi široce. Nejprve je pojednáno státní občanství fyzických osob, včetně způsobů jeho nabytí a zániku. V tomto kontextu je zde uveden výklad k otázce odsunu sudetských Němců z ČSR a tzv. Benešovým dekretům. Přestože je tento výklad detailně zpracován, obsahuje řadu historických tezí nad rámec mezinárodního práva veřejného, např. poněkud kontroverzní odlišení pojmů „československý Němec (tj. československý občan německé národnosti)“ a „sudetský Němec (tj. příznivec kulturně-historické tradice a politické ideologie, která propaguje německý nacionalismus, upozorňuje na újmy a útisk Němců, krivdy, násilí a nenávisť Čechů vůči Němcům)“. Toto vymezení pojmu „sudetských Němců“ příliš neodpovídá použití tohoto pojmu v Česko-německé deklaraci o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997. Tato právně nezávazná, byť politicky klíčová deklarace zde bohužel zmíněna není, neboť historický výklad končí v roce 1955. Další historické pasáže jsou uvedeny v rámci kapitoly nazvané *Národ*, kde je podrobně rozpracován vztah Čechů a Slováků, včetně peripetií, kterými si ve dvacátém století prošel. Zejména na počátku roku 2023, kdy se v českých médiích připomíná 30 let od rozdělení

ČSFR, se jedná o zajímavé čtení, navíc z pera diplomata, který na Slovensku několik let během této politicky turbulentní doby ve vysoké funkci působil. *Dr. Sladký* se zde nijak netají se svým kritickým názorem na rozdělení společného státu Čechů a Slováků a hlásí se k myšlence společného státu. Dokonce jde tak daleko, že navrhuje možný postup sjednocení ČR a SR (podkapitola *Ideální stát československý*). Tyto pasáže by však bylo vhodnější publikovat jako samostatný článek v odborném tisku, do učebnice platného mezinárodního práva veřejného tato (nutně subjektivní) hodnocení historie příliš nezapadají. Ostatní kapitoly části věnované postavení jednotlivce v mezinárodním právu však už obsahují odborný výklad, který by čtenář podle názvu očekával, tj. ochranu lidských práv a trestněprávní odpovědnost jednotlivce za korupci, terorismus, nadnárodní organizovaný zločin a nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva (agrese, genocida, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny).

Osmá část se zabývá *Právním režimem mezinárodních prostorů* a *dr. Sladký* zde plně uplatňuje své bohaté zkušenosti z mezinárodněprávní praxe, kdy řadu let zastupoval ČR v mezinárodních orgánech, které jsou pro tyto otázky příslušné. Jednu kapitolu věnuje právnímu režimu mořských oblastí a mořského dna, kde v závěru zmiňuje i nepříliš známé snahy ČSSR a později ČR zapojit se do těžby z mořského dna prostřednictvím podniku *Interoceanmetal*. Dále je popsán právní režim Antarktidy, v rámci kterého lze opět ocenit zajímavé shrnutí českých aktivit vztahujících se k Antarktidě, včetně informace o české právní úpravě v podobě zákona o Antarktidě. Poté následuje kapitola o právním režimu kosmického prostoru a nebeských těles a nakonec o (nyní velmi aktuálním) právním režimu kybernetického prostoru.

Části devět až jedenáct se podle svých titulů *Mezinárodněprávní odpovědnost*, *Donucení v mezinárodním právu* a *Smírné řešení mezinárodních sporů* věnují hlavním institutům mezinárodního práva veřejného, a to na základě článků Komise pro mezinárodní právo o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování a Charty OSN, jakož i relevantní judikatury mezinárodních soudů. Jedná se tedy o „standardní“ části učebnic mezinárodního práva veřejného.

Poslední, dvanáctá část je pojmenována *Válečné právo*, nicméně svým obsahem tento pojem značně přesahuje. První kapitola se zabývá pěti světovými ozbrojenými konflikty, kdy za první je zde označena tzv. sedmiletá válka, za druhý napoleonské války, za třetí různé konflikty v letech 1853–1870, za čtvrtý balkánská, první světová a polsko-ruská válka a za pátý druhá světová válka, včetně předcházejících agresí proti Etiopii, Číně a Československu. I u této historické kapitoly lze vyjádřit jisté pochybnosti, zda patří svým rozsahem do učebnice mezinárodního práva veřejného. Druhá kapitola vymezuje hlavní pojmy válečného práva, dnes též nazývaného mezinárodní humanitární právo či právo ozbrojených konfliktů (*ius in bello*), třetí pak jeho zásadám a pramenům. Poté následuje kapitola nazvaná *Právo na válku*, která se zabývá právem použití síly (*ius ad bellum*). Další kapitola se jmenuje *Právo ve válce* a obsahově spadá opět do válečného, respektive mezinárodního humanitárního práva, neboť se věnuje mj. zákonům a obyčejům války, statusu válečných zajatců a ochraně civilních osob. Toto rozdělení materie je nesystematické, neboť může vyvolat dojem, že prvně zmíněné válečné právo je něco jiného než „právo ve válce“. V případě publikace další aktualizované verze by asi bylo vhodnější koncentrovat výklad ohledně mezinárodního humanitárního práva do jedné kapitoly, či alespoň kapitol na sebe navazujících. Poslední kapitola nazvaná *Právo po válce* se zabývá problematikou mírových smluv, reparací, péče o válečné hroby a odzbrojení.

Závěrem lze recenzovanou učebnici studentům právnických fakult či oboru mezinárodní vztahy doporučit. Její nejlépe zpracovanou část a přínos ve srovnání s jinými českými učebnicemi mezinárodního práva veřejného představují kapitoly věnované jednotlivým právním režimům mezinárodních prostor a mezinárodním organizacím, tj. těm oblastem mezinárodního práva, které jsou *dr. Sladkému* důvěrně známy z jeho mezinárodněprávní praxe. Poměrně velká část textu učebnice je věnovaná historickým faktům a jejich mezinárodním souvislostem, ale možná i díky těmto pasážím bude publikace pro studenty zajímavá a může je tak přitáhnout ke studiu mezinárodního práva.

Nakonec je třeba pochválit pěkné a přehledné grafické provedení učebnice spolu s rozumnou velikostí písma a tučně zvýrazněnými pojmy, rozsáhlý jmenný i věcný rejstřík, jakož i seznam doporučené literatury.

Petr Válek*

Frintová Dita. Mezitímní a částečné rozhodnutí ve světle judikatury a evropské komparace. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 322 s.

Nad titulem monografie *Dity Frintové* čtenáře primárně impulzivně napadne, zda je vůbec možné napsat více než třistastránkovou knihu o stručném ustanovení § 152 odst. 2, věta druhá občanského soudního řádu. Obecně je přitom navíc v povědomí, že institutu částečného či mezitímního rozsudku je v české soudní praxi užíváno jako šafránu.

Autorka již ve vstupních úvahách snáší celou řadu argumentů ve prospěch hojnější aplikace předmětných institutů. Lze s ní přitom mimo jiné plně souhlasit v tom, že kromě aspektů právních mají obě varianty rozhodnutí i účinek psychologický. Přehlédnout navíc nelze vedle požadavku efektivity řízení aspekt právní jistoty účastníků řízení. K tomu lze z recenzentovy praktické zkušenosti dodat, že po rozhodnutí částečným rozsudkem se pro další pokračující řízení účastníkům sníží náklady řízení a že mezitímní rozsudek je ideálním východiskem i pro případnou mediaci a možnost následného skončení sporu smírem.

Dita Frintová si – jak vidno – zvolila téma, které nebylo v české právnické literatuře dosud uceleně zpracováno. Ke zpracování dané problematiky přistoupila mimo jiné metodami pomocných věd právních – právních dějin, komparatistiky a právní filosofie – a analýzou jak vybraných právních úprav, tak na ně vázané judikatury. Ocenit lze bohatou heuristiku především právě v oblasti zahraniční judikatury.

V kapitole o vývoji od starověku do novověku autorka vzpomněla vybraných právních památek počínaje Justiniánovým kodexem (C 7, 45, 15) ze 6. století přes *Jana z Jenštejna*

* JUDr. Petr Válek, LL.M., Ph.D., nyní působí jako stálý představitel ČR při Radě Evropy. V letech 2012–2021 byl ředitelem mezinárodněprávního odboru MZV ČR. Názory zde vyjádřené jsou výlučně osobními názory autora a nemusí být vždy shodné s oficiální politikou MZV ČR, proto toto ministerstvo ani nijak nezavazují.